

LUND UNIVERSITY

Review of Hans Krøngaard Kristensen, "Asmild Kirke og Kloster" (2021)

Wienberg, Jes

Published in:
Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2022

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2022). Review of Hans Krøngaard Kristensen, "Asmild Kirke og Kloster" (2021). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 2022, 162-164.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

oversigter, fremlæggelse af primærmateriale, synteser og diskussionsoplæg. Det har således været en fornøjelse at placere *Smedens rum 2* og *3* på dens velfortjente plads i reolen midt mellem *Smedens rum 1* og *Smedens rum 4*.

Martin Winther Olesen
Museum Midtjylland

Hans Krongaard Kristensen: *Asmild Kirke og Kloster*. Viborg Museum & Jysk Arkæologisk Selskab. Højbjerg 2021. 211 sider. ISBN 978-87-93423-63-3. Pris: 360 DKK.

Nu er turen kommet til Asmild ved Viborg i det, der er blevet en serie af bøger om danske klostre. Der foreligger således en publikation, *Asmild Kirke og Kloster*, af den tidligere universitetslektor i middelalderarkæologi, Hans Krongaard Kristensen. Det var ikke uventet, at en bog om netop Asmild var på vej. Det er et oplagt valg, da Krongaard Kristensen selv deltog i arkæologiske undersøgelser af kirken allerede i 1970'erne og 80'erne, beskrev dem sammen med andre gejstlige institutioner i sin bog *Middelalderbyen Viborg* (1987) og tillige er bosat i nærheden af Asmild. Dertil er anlægget et godt valg for en grundig gennemgang. Og vælge er man nødt til, da der har været 138 klostre i det middelalderlige Danmark, som alle måske behøver eller fortjener en analyse og præsentation.

Asmild Kirke, Kloster og Gård er et anlæg med en kompliceret historie, hvor kilderne kun belyser dele af forløbet, selv om der har været relativt omfattende undersøgelser: I anden halvdel af 1000-tallet blev opført en basilika af frådsten og granit med såkaldt saksisk støtteveksel, hver anden pille i skibet var firkantet, hver anden rund. Kirken, som var viet Sankt Margrethe, lå på østsiden af Viborgsøerne, men da der i princippet var

landforbindelse tværs over søerne, blev den opfattet som en bykirke. I nærheden lå Asmild Bispegård. Kirken tilføjes i 1100-tallet et vestværk; en apside i vest og tvillingetårne. Biskop Eskil af Viborg blev dræbt i kirken af kong Erik Emunes mænd i 1132. Den blev indrettet som et augustinerkloster for nonner, antageligt i 1167. Der blev bygget et langhuskor i tegl i midten af 1200-årene, og nordsiden af skibet blev ombygget. I 1300-tallet brændte kirken og klostret, hvorefter vestværket og det meste af sideskibet i syd blev sløjfet. Også i 1300-tallet blev forbindelsen til Viborg afskåret, da Erik Menved anlagde en tvangsborg ved byen, og vandstanden i søerne blev forhøjet. I senmiddelalderen blev et nyt tårn tilføjet i vest. Efter Reformationen blev også sideskibet i nord nedbrudt og nonnepulpituret sløjfet. Det samme gjorde klosterlængerne, som var placeret ved kirkens sydside. Asmild Kloster blev en hovedgård og forlenet bort. Senere blev klostret privatiseret og hærget af flere brande.

I årene omkring 1950 foretog arkitekten Carl Georg Schultz arkæologiske udgravninger ved kirken, hvor vestværket blev påvist, ligesom en runesten blev opdaget indmuret. På runestenen omtales en Thorgunn, som måske kan knyttes til den såkaldte Thorgunnaslægten, også kaldet Thrugotslægten, der havde medlemmer som ærkebiskopperne Asser og Eskild, biskop Svend af Viborg og krønikeskriveren Svend Aggesen. I periode 1961-70 gennemførte middelalderarkæologen Erik Levin Nielsen årlige udgravninger i klostertomten, der nu ligger gemt under en parkeringsplads. Og i 1970'erne, 80'erne og 90'erne har bl.a. middelalderarkæologen Jens Velle og arkitekten Morten Aaman Sørensen undersøgt kirken. Det var i den sammenhæng, at der blev påvist en kvindegrav i vestværkets sydtårn, antageligt en såkaldt stiftergrav.

Som i de tidligere bøger i serien repræsenterer Krongaard Kristensens bog

et godt boghåndværk på alle måder. Forsidebilledet er tiltalende, teksten overvejende let at læse, det tospaltede layout professionelt udformet, og bogen er velillustreret med mange tegninger og fotografier, ofte i farve. Det findes en tematisk og systematisk gennemgang af kirken og klostret, der ligner den, som forfatteren har anvendt i sine andre bøger, og som kommer omkring det meste. Og hvis man er interesseret i kortfattet at orientere sig i hovedindholdet, giver kap. 10 en udmærket sammenfatning.

Atter må Krøgaard Kristensen berømmes for sin grundige præsentation af et kloster, hvor der er blevet foretaget omfattende arkæologiske undersøgelser, uden at materialet hidtil er blevet bearbejdet på en tilfredsstillende måde. Glimrende er det med de fem vedlagte plancher, hvor undersøgelserne er tegnet sammen. Krøgaard Kristensen skriver således udtrykkeligt, at det er en gåde, hvorfor den ansvarlige Erik Levin Nielsen ikke skrev nogen rapport fra sin mangeårige udgravningskampagne (jf. s. 9). En gåde er det måske, men slet ikke usædvanlig. Desværre var det næsten en regel ikke at skrive rapport ved mange arkæologiske undersøgelser rundt om i landet på den tid.

Som læser bliver man klogere på både det ene og andet: At basilikaer med vestværk forekom i Tyskland, og at kirken, da den blev opført, kan være inspireret af katedralen ved ærkesædet i Bremen. At kirken i Asmild næppe har været domkirke, som det tidligere er blevet hævdet, selv om biskoppen af Viborg blev dræbt i kirken under en messe. Og at skibet måske har været delt i to etager med almindelige sogneboer nede og nonnerne oppe på et pulpitur. At man egentlig ved ganske lidt om nonneklostret i Asmild. Således kun navnet på en eneste nonne, Thorgart, som levede i 1100-tallet, og hvor navnet kan antyde, at også hun var af Thorgunnaslægten (s. 90). Ligesom der kun kendes navnet på en priorisse, Maren

Laustdatter, som ledede klostret i tiden op til Reformationen (s. 90).

Men jeg synes, det er uhensigtsmæssigt i en bog med titlen *Asmild Kirke og Kloster* at læse så meget om andre kirker og klostre i Viborg (s. 27ff) samt to hele kapitler, der handler om nonneklostre alment, kap. 5 "Danske nonneklostre" og kap. 7 "Sammenligning med andre nonneklostre". Tre halve sider samt et helt opslag anvendes til fotografier af et alterskab og en alterkalk fra Ring Kloster, som, så vidt jeg kan læse, ikke behandles i teksten (s. 86, 103ff). Det er muligt, at kilderne til Asmilds historie svigter, og kapitlernes formidling af kundskab i sig selv er lærerig, men et så omfattende udblik hører simpelthen ikke hjemme her. Resultatet er en bog i bogen på 51 sider, altså omtrent ¼ af publikationen. Kapitlerne havde altså fungeret bedre i en selvstændig bog om de danske nonneklostre.

Så er der nogle detaljer i bogen, som denne anmelder gerne havde set uddybet: Svend Tveskæg anses ikke længere for at have grundlagt Lund ifølge de seneste dendrokronologiske dateringer af grave ved domkirken (s. 25, 28). Det var snarere hans far, Harald Blåtand. Jeg havde gerne fået endnu mere at vide om runestenen, som måske kan knyttes til en kendt slægt og fungere som udgangspunkt for at forstå, hvorfor der tidligt blev rejst en eksklusiv kirke i netop Asmild. Eksempelvis viser Fjenneslev på Sjælland og Bjäresjö i Skåne, at der kan findes en sammenhæng mellem forekomst af runesten, vikingetids storgårde, senere middelalderlige hovedgårde og kirkebygninger ud over det almindelige. Nogle gange bliver beskrivelsen for detaljeret eller teknisk efter min smag, eksempelvis når der redegøres for, hvor mange centimeter ti skift af tegl måler (s. 70, 75, 78). Eller når der lidt indforstået omtales "småsprossede dannebrogsvinduer" (s. 174). Og man bliver som læser nysgerrig efter at vide, hvorfor forfatteren af "forskellige årsager" ikke

har haft mulighed for at arbejde med genstandene selv fra klostret (s. 163). Det står end ikke forklaret i en note. Pandemien, eller ...? Jeg reagerer på de lidt modsætningsfulde kommentarer om at der skulle være opstået en myte i 1970'ernes kvindebevægelse om, at nonneklostre blev forsømt i forskningen, og at de alligevel af "forskellige årsager [blev, red.] undersøgt i mindre omfang" (s. 91 med note 1 jf. s. 146). Siden kan man måske beklage, at bogen helt har fokus på middelalderen. Man får således ikke meget at vide om eksempelvis kirkens indretning i tidlig moderne tid, nogle linjer og et par fotografier (s. 174f), men henvises da i stedet til Jens Vellefs bog *Asmild Klosterkirke i 900 år* (1990).

Denne anmeldelse har præsenteret kollegial ros og kritik, men sandheden er jo, at det var fantastisk, hvis nogen som Hans Krongaard Kristensen på samme systematiske måde tog udfordringen op med at præsentere et anlæg som Dalby Kirke, Kloster og Gård i Skåne. Det er også et anlæg med en kompliceret historie, en basilika fra 1000-tallet, hvor et augustinerkloster udvikles, et tilføjet vestværk i 1100-tallet, forhøjet med et bredt tårn samt en korudvidelse i 1200-tallet, hærget af en brand i 1300-tallet, reduceret på grund af eftermiddelalderlige nedrivninger, med en bevaret middelalderlig klosterlænge og to økonomibygninger samt i vestfundamenter efter et kongeligt palads, hvis det nu var det, indicier for en købstad samt en jagtpark. Man kan ønske sig meget, men nu foreligger der faktisk en bog, som bliver uundværlig for den, som er interesseret i Asmild og de danske nonneklostre.

Jes Wienberg
Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds Universitet

Rena Maguire: *Irish Late Iron Age Equestrian Equipment in its Insular and Continental Context*. Archacopress. Oxford 2021. 294 sider. ISBN: 978-17-8969-991-3. Pris: 44.00 GBP.

Det kan være nyttigt at kigge mod andre områder og forskningstraditioner, hvis man vil sætte sine egne forskningsmetoder på prøve eller blot udvide sin horisont. *Irish Late Iron Age Equestrian Equipment in its Insular and Continental Context* hører til de sjældne indspark fra Irland om den ældre jernalder, der er materialebaseret og trækker paralleller til både Storbritannien, Europa og Skandinavien. Bogen bygger på Rena Maguires ph.d. fra 2018 fra Queen's University i Belfast, Nordirland. Som skandinavisk læser er det værd at have in mente, at sen jernalder i Storbritannien er perioden op til den romerske invasion af Britannien, dvs. 1. årh. f.Kr., mens betegnelsen i Irland omtrent dækker vores romerske jernalder, dvs. 400 e.Kr.

Kap. 1 (s. 1-5) er en introduktion til emnet. Forfatteren dækker en forskningsmæssig niche, da der kun har været forsket ganske lidt i irsk hesteudstyr fra jernalderen. I Skandinavien kendes den domesticerede hest fra tidlig bronzealder og frem og som ridedyr fra den seneste bronzealder. I Irland dukker hovedtøj tilsyneladende først op i de sidste to århundreder f.Kr., og selvom over 200 fragmenter af bidsler og hovedtøj kendes, findes der intet tilbundsgående studie af denne genstandsgruppe før nu. Maguires mål er at afgøre, hvordan bidslerne var brugt, og hvorfor og hvad det fortæller om deres oprindelse og de mennesker, der brugte dem. Metoden er en gennemgang af materialet fra en praktisk synsvinkel og en følgende analyse af udbredelse af hver enkelt type, dens kontekst og deponering. Der lægges vægt på landskabsanalyser samt inddragelse af informationer om tidlige vejsystemer. Kapitlet slutter med en kort opsummering af de vigtigste resultater fra de følgende kapitler, hvilket giver et dejligt overblik.